

DEVELOPMENT OF SYSTEMS OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES – CHANCE FOR GROWTH AND DEVELOPMENT OF REGION

RAZVOJ SUSTAVA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA – ŠANSA ZA RAST I RAZVOJ REGIONA

PAOCIC, Almir

Abstract: *In the last fifteen years, development of small and medium enterprises in countries of region is very considerable. The aim of this matter is to bring closer to reader an importance of connecting of small and medium enterprises in entrepreneurial systems, which have common approach to the market. Government institutions have to give support to development of SME, and to bring regulations for stimulating development of SME' s sector.*

Keywords: *Regional development, entrepreneurial centres, stimulation of entrepreneurship, flexibility of SME*

Sažetak: *U posljednjih petnaest godina, bilježi se znatan razvoj malih i srednjih poduzeća u zemljama regiona. Cilj ovog rada je približiti čitatelju, značaj povezivanja malih i srednjih poduzeća u poduzetničke sisteme, koji zajednički nastupaju na tržištu. Vladine institucije trebaju dati podršku razvoju MSP-a, u okviru donošenja regulativa za poticanje razvoja MSP sektora.*

Ključne riječi: *regionalni razvoj, poduzetnički centri, stimulacija poduzetništva, fleksibilnost MSP*

Authors' data: Almir Paocic, dipl.ecc., Udruženje ekonomista Academic, Tuzla, BiH, almir@academic.ba

1. Uvod

U vrijeme stalnih ekonomskih promjena, potreba prilagođavanja tim promjenama, postala je nužna, kako bi pojedinac, ali i društvo išlo naprijed. U turbulentnim vremenima, uvijek postoje ljudi koji znaju prepoznati priliku i od naizgled jednostavne ideje, napraviti odličan poslovni poduhvat. Takvi ljudi se nazivaju poduzetnici. Poduzetnici ostvaruju revoluciju, koju je Timmons nazvao „tihom revolucijom“. Ta revolucija mijenja i obnavlja privredu širom svijeta. Poduzetništvo predstavlja jezgro dinamike, savremenom ekonomskom razvoju. U našem govoru riječ poduzetnik je poprimio mnoga značenja. Često se poduzetnikom smatra menadžer poduzeća, vlasnik, ili jednostavno poslovni čovjek. Iz prethodno navedenog možemo zaključiti da su poduzetnici ljudi, koji poduzimaju aktivnosti, te integrišu sve potrebne resurse – novac, ljude, poslovne modele, strategiju, inovativnost i preuzimaju rizik, kako bi njihov poslovni pothvat bio uspješan. Velike korporacije su do savršenstva razvile sisteme rukovođenja i proizvodnje, tako da im je bio otvoren put širenja po čitavom svijetu, naročito u manje razvijenim zemljama. Međutim, sedamdesetih i osamdesetih godina u zapadnoj Europi, a naročito u SAD dolazi do preokreta. Osniva se veliki broj malih i srednjih poduzeća. Postavlja se pitanje, kako je moguće da se napravi takav preokret, te da dođe do ekspanzije „malog“ poduzetništva? Odgovor se krije u činjenici da su sedamdesete godine XX stoljeća, obilježile značajan razvoj elektronike, računala i telekomunikacija. Dolazi do većeg protoka informacija. Zbog sve boljih i kvalitetnijih informacija, povećava se znanje radnika i brzog povećanja produktivnosti. Istovremeno, radnici se sve više specijaliziraju u određenim oblastima. Mnoge poslovne operacije koje su se nekada obavljale u velikim sistemima, postaju samostalne djelatnosti, u okviru nezavisnih poduzeća. To naročito vrijedi za poslovne operacije, poput informatičkih usluga, računovodstva, finansija, marketinga i sl. Mala i srednja poduzeća krase epitet fleksibilnih i izuzetno prilagodljivih na tržišne utjecaje [1].

2. Definicija problema

Osnovne karakteristike tržišta rada u regionu, su niska stopa aktivnosti, niska stopa zapošljavanja, te visoka stopa zapošljavanja u „neformalnom sektoru“, tzv. rad na „crno“. Službe za zapošljavanje pružaju ograničenu podršku nezaposlenima, tako da njihovo posredovanje između ponude i potražnje na tržištu rada nije veliko. Europska strategija za zapošljavanje zahtijeva da se svakoj nezaposlenoj osobi ponudi novi početak, u obliku obuke, doobuke, prakse, radne prakse, posla ili druge mjere za osposobljavanje za zaposlenje[2]. Takođe, u smjernicama za zapošljavanje iz 2005. godine, navodi se da je potrebno prilagoditi sisteme obrazovanja i osposobljavanja, kao reakciju na nove zahtjeve tržišta i konkurencije. U cilju regionalnog razvoja, nužno je konstantno povezivanje poduzeća, koja se bave istom ili sličnom djelatnošću. Mala i srednja poduzeća (MSP) su fleksibilna sa aspekta organizacije i upravljanja. Tako je, gotovo u svakom trenutku, moguće preći sa jedne na drugu srodnu djelatnost, naročito ako u svojoj strukturi imaju obrazovan kadar – uposlenike, koji će to pravovremeno učiniti.

Procenat samozaposlenih ljudi, odnosno građana koji su se odlučili pokrenuti samostalni poslovni pothvat, se konstantno povećava, ali trenutno nije na zadovoljavajućem nivou. Prema podacima državnih statističkih zavoda BiH i Republike Hrvatske, za XI mjesec 2009. godine, struktura zaposlenosti izgleda ovako[3] [4]:

Zaposleni prema statusu zaposlenosti	u 000	
	Bosna i Hercegovina	Hrvatska
Zaposlenici	625	1.258
Samozaposlenici	176	314
Neplaćeni, pomažući članovi	58	36
UKUPNO:	859	1.608

Tabela 1. Struktura zaposlenosti u BiH i Hrvatskoj

Ovi podaci nam pokazuju da samozaposlenici, imaju značajan učinak u ukupnoj strukturi zaposlenih u BiH i Republici Hrvatskoj. Stoga je potrebno pojačati podršku sektoru MSP-a, te doprinjeti značaju ovih poduzeća.

3. Ekonomski značaj MSP-a za razvoj regiona

Mala i srednja poduzeća su potrebna privredama u razvoju, prije svega zbog toga što donose ekonomsku korist, u smislu stvaranja novih radnih mjesta, povećanja efikasnosti i privrednog oporavka regiona[5]. Privreda regiona se ranije razvijala na velikim industrijskim gigantima, koji su tokom prethodnih godina ili prestajali sa radom ili su znatno umanjili proizvodnju. Dakle, možemo reći da zemlje u tranziciji, kreću od planirane i centralizovane, ka tržišno orjentiranoj ekonomiji.

Značaj MSP-a se ogleda u sljedećem:

- Ovakva poduzeća doprinose porastu zaposlenosti, daleko više, nego velike i mogu na dugi rok da obezbjeđe veliki udio ukupne zaposlenosti;
- MSP mogu da apsorbiraju nezaposlenost, uzrokovanu globalnom recesijom i smanjenim obimom proizvodnje velikih poduzeća;
- MSP povećavaju konkurenciju na tržištu, zbog svoje fleksibilnosti i mogućnosti prekvalifikacije manjeg broja radnika.

Međutim, da bi se sve ovo postiglo, pravni sustavi i vlade zemalja regiona, moraju da prilagode zakone koji će poticati privatno poduzetništvo. Bosna i Hercegovina, kao složeno organizovana država, od nekoliko nivoa vlasti, kreirala je strategiju razvoja malih i srednjih poduzeća, sa ciljem prevladavanja administrativnih teškoća koje otežavaju osnivanje MSP.

Općenito, Strategija razvoja MSP-a u BiH, ima za cilj da: [6]

- Poboljša okruženje za podršku poslovanju (pravno i finansijsko okruženje, infrastruktura za podršku poslovanju);
- Sinhronizira strateške i institucionalne faktore u razvoju MSP sa onima koje preporučuje Europska unija;

- Stimulira povećanje udjela prihoda i doprinosa dodate vrijednosti za sektor MSP-a općenito;
- Stimulira rast putem usmjerene podrške za visok rast, inovativna i izvožno – orijentirana MSP;
- Omogući i aktivno podrži razvoj «klastera» malih preduzeća, mreže i udruženja za suradnju da se stvori «kritična masa», npr. u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja, nabavki, marketinga i izvoza;
- Omogućava pristup MSP financijskim resursima budžetskog i komercijalnog karaktera;
- Pruži poticaj novim preduzećima u svim ekonomskim sektorima;
- Aktivno promoviše i pomogne promociju poduzetničke kulture u BiH;
- Poboljša konkurentnost MSP-a na domaćim i inostranim tržištima;
- Pomaže kod izgradnje obrazovnog sistema na nivoima srednjeg, višeg i visokog obrazovanja saprogramima gdje bi omladinsko poduzetništvo bilo u prvom planu i gdje bi se obrazovali novi menadžment kadrovi;
- Smanji sivu ekonomiju.

4. Pravci razvoja MSP

Stimulacija poduzetništva, je od krucijalne važnosti i važan stimulans privredi da prevaziđe trenutnu finansijsku krizu. Mala i srednja preduzeća, moraju biti nosioci ekonomskog oporavka jedne privrede. Jedan od načina da uspiju je da se uvezuju u tzv. poduzetničke centre, odnosno poduzetničke ekosisteme. Ekosistemi su kreirani sa ciljem pomoći poduzetnicima, i okupljaju najbolje konsultante, profesionalne trenere, računovođe i pravnike.

Prof. Julia Prats, voditeljica IESE katedre za poduzetništvo, savjetuje da se MSP uvezuju u ekosisteme srodnih djelatnosti. U tako formiranim ekosistemima, poduzetnici imaju priliku stupiti u kontakt sa profesionalcima koji će pomoći razviti njihove poslovne pothvate. Takođe, kao mreža poduzetnika i malih preduzeća, moguće je lakše predstaviti svoj proizvod, odnosno uslugu na tržištu. Prema prof. Prats, postoje dvije faze povezivanja i stvaranja razvoja sistema MSP. To su „otvorene“ i „zatvorene“ mreže. U otvorenim mrežama, poduzetnici direktno stupaju u kontakt sa kupcima, dobavljačima i konkurencijom. Kod zatvorenih mreža, poduzetnici okupljeni u poduzetničkim ekosistemima, zajednički razmjenjuju svoje ideje, probleme i iskustva, te odmah dobijaju mišljenje druge strane. [7]

Poštujući prethodno navedeno, pravci razvoja MSP, trebali bi se kretati ka:

- Što većem umrežavanju malih i srednjih poduzeća;
- Primjeni novih tehnologija;
- Štednji energije, visokoj iskorištenosti sirovina i smanjenju štetnih tvari;
- Stvaranju novih proizvoda/usluga i unapređenju postojećih;
- Unapređenju transportne podrške i logistike.

Vladin sektor, zemalja regiona, takođe mora aktivno uzeti učešće u razvoju sistema MSP, kroz:

- podršku stručnom osposobljavanju poduzetnika;
- podršku radu konsultantskih firmi;
- podršku kooperaciji između MSP;
- podršku istraživanjima i tehničkom razvoju;
- finansijskim poticajima za stvaranje novih radnih mjesta;
- poticanje regionalnog ekonomskog razvoja;
- podršku prekograničnoj kooperaciji i učestvovanje na sajmovima;
- pripremu MSP za korištenje i prelazak na e-poslovanje.

5. Zaključak

Problem nezaposlenosti u regionu, produbljen je i prije izbijanja globalne recesije. Države regiona, osjećaju problem recesije, još od posljednja dva kvartala 2008.godine, kada su počela prva otpuštanja radnika u kompanijama. Recesija je naročito pogodila proizvodni i prerađivački sektor.

Jedan od načina oporavka regionalne privrede je u povezivanju MSP-a u sisteme, te osnivanje poduzetničkih ekosistema koji će zajednički nastupiti na tržištu. Mala i srednja poduzeća su prije svega fleksibilna i njihove mogućnosti prilagođavanju tržištu su neograničena. Mala i srednja preduzeća, moraju biti nosioci ekonomskog oporavka jedne privrede.

Vlade zemalja, sa svoje strane moraju dati adekvatnu podršku i poticaje osnivanju ovakvih poduzeća, prije svega kroz subvencioniranje troškova poslovanja, te prilagođavanja pravnih sustava.

6. Literatura

- [1] Deželjin, J. & Vujić, V. (1995). *Vlasništvo-poduzetništvo-management*, Alinea, 953-180-024-3, Zagreb
- [2] European Commission. (2003). *European Employment Strategy*, Dostupno na: <http://www.ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=108&langId=en> Pristup: 20- 01-2010
- [3] Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (2009). *Statističke informacije*, Dostupno na: <http://www.dzs.hr/> Pristup: 20- 01-2010
- [4] Agencija za statistiku BiH. (2009). *Anketa o radnoj snazi 2009*, Dostupno na: <http://www.bhas.ba> Pristup: 20- 01-2010
- [5] Kapić, R. (1999). *Mikroekonomija*, Harfo-graf, 9958-802-09-0, Tuzla
- [6] Bosna i Hercegovina, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (2009). *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća u BiH 2009-2011*, Dostupno na: <http://www.mvteo.gov.ba> Pristup: 18-04-2010
- [7] Prats, J.; Van Dongen, B.; van Hasselt, A.; van Reenen, M. & Stilma, T. (2009). *For Entrepreneurs, By Entrepreneurs*, Dostupno na: <http://www.iese.edu> Pristup: 20-01-2010

Slika 134. Garavuse / Garavušë